

LHŮTY

Zpracovala:

T. Pondikasová

Význam času a jeho plynutí v právních vztazích

Čas a jeho plynutí mají pro lidský život zásadní význam a nejenak je tomu i v právních vztazích.

Ptáme-li se „*kdy*“ *dojde k předání předmětu koupě (zakoupeného auta)*, „*do kdy*“ *bude trvat nájem bytu (na základě uzavřené nájemní smlouvy)*, „*do kdy*“ *je možné uplatnit vady zboží (reklamací)*, „*do kdy*“ *je nutné podat odvolání proti soudnímu rozhodnutí* nebo „*za jak dlouho*“ *získáme vlastnictví sousedního pozemku vydržením*, zajímá nás čas jako právní událost. Právní události (stejně jako právní jednání nebo protiprávní jednání) totiž patří mezi právní skutečnosti, které mohou vést ke vzniku, změně nebo zániku právních vztahů.

Právní důsledky uplynutí času se liší podle toho, zda jím právo nebo povinnost vzniká, zaniká, nebo se promlčuje, zda dochází k prodlení věřitele nebo dlužníka, atp. Plynutí času - ať již ve formě pevně stanoveného data (času), doby či lhůty - je třeba mít vždy na zřeteli, neboť s jejich uplynutím se mohou pojit závažné následky.

Otázky času a jeho počítání jsou upraveny v občanském zákoníku (komplexněji, než tomu bylo dříve). Velmi důležité je rozlišení pojmů „**doba**“ a „**lhůta**“.

Dobou je třeba rozumět časový úsek, jehož uplynutím zaniká právo nebo povinnost bez dalšího, aniž je potřeba pro vyvolání tohoto právního následku zvláště projevit vůli. Doba může být dohodnuta ve smlouvě nebo stanovena zákonem.

Pokud uzavřete pracovní smlouvu na dobu určitou v délce 1 roku, po uplynutí této doby pracovněprávní poměr mezi vámi a zaměstnavatelem zaniká, aniž je třeba cokoli učinit (není tedy nutné sepisovat výpověď nebo dohodu o ukončení pracovního poměru).

Stejně to bude i v případě nájmu bytu na dobu určitou - po uplynutí dohodnuté doby budete muset byt vyklidit, aniž by vás na to musel pronajímatel upozorňovat, aniž by bylo nutné sepisovat další smlouvy.

Lhůta je oproti tomu časový úsek stanovený k uplatnění práva u jiné osoby, případně u soudu.

Například právo uplatnit vady, které se vyskytnou u spotřebního zboží, je omezeno na dobu 24 měsíců od převzetí.

Pokud jako zaměstnanec dostanete výpověď z pracovního poměru a domníváte se, že je neplatná, musíte tuto neplatnost uplatnit u soudu ve lhůtě 2 měsíců ode dne, kdy měl pracovní poměr na základě této výpovědi skončit.

Počítání času (§ 605 a násl. NOZ)

Lhůty a doby mohou být určeny nejenom podle konkrétního dne (*např. tak, že nájemní smlouva bude trvat od 1. 1. 2014 do 31. 12. 2014*), ale rovněž podle počtu dní, týdnů, měsíců i let, anebo i v jednotkách, které jsou kratší než jeden den (*např. v hodinách*).

Pokud je doba nebo lhůta určena počtem dní, počíná běžet dnem následujícím např. po uzavření smlouvy (obecně po skutečnosti, jež je rozhodující pro její počátek) a končí posledním dnem lhůty.

Například pokud si od souseda pronajmete 1. 6. daného roku sekačku na sekání trávy na 8 dní (smlouva je uzavřena ústně při předání sekačky), potom nájem skončí 9. 6. daného roku.

Je-li lhůta nebo doba určena podle týdnů, měsíců a let, potom konec lhůty připadá na den, který se pojmenováním nebo číslem shoduje se dnem, na který připadá skutečnost, od níž se lhůta nebo doba počítá.

Pokud jste se v dohodě o pracovní činnosti zavázali, že budete pro zaměstnavatele pracovat 2 měsíce od 15. 5., potom tato doba skončí 15. 7. daného roku.

Stane-li se však po provedení takového výpočtu, že by měla lhůta nebo doba skončit například 31. 2. (dne, který nemůže nastat), připadne konec lhůty na poslední den měsíce (28. 2. nebo 29. 2.).

Pokud je určena lhůta nebo doba v jednotkách kratších než den (v hodinách nebo minutách), počítá se od okamžiku, kdy začne, do okamžiku, kdy skončí.

Domluvíte-li se tedy s kamarádem v 8:00, že mu vypůjčené kolo vrátíte za 3 hodiny, potom mu jej musíte vrátit v 11:00.

Nebude-li doba nebo lhůta určena ani konkrétním datem, ani konkrétním časovým údajem, ale jako „polovina měsíce“, rozumí se jí 15 dní, „středem měsíce“ jeho 15. den a „začátkem měsíce“ prvních 10 dní měsíce, pokud zde není jiná ustálená praxe stran.

Může se stát, že poslední den lhůty nebo doby připadne na sobotu, neděli nebo státní svátek. Jelikož o víkendu bude jenom stěží možné učinit například podání na úřadě, platí, že se lhůta (nikoli doba!) „prodlužuje“ do nejbližšího pracovního dne. Takže pokud je nutné podat

odvolání proti rozsudku ve lhůtě 15 dní, která skončí v sobotu, postačí odvolání zanést na podatelnu soudu, případně předat k poštovní přepravě, až v pondělí. V případě doby to však neplatí - pokud máte sjednán nájem od 1. 5. do 31. 8. daného roku a 31. 8. připadá na sobotu, nájem končí v sobotu bez ohledu na to, že se jedná o den pracovního klidu.

Nově se upřesňuje (§ 601 NOZ), že pokud se nabývá právo nebo vzniká povinnost v určitý den, zanikne počátkem toho dne (to znamená v 0:00 hodin), oproti tomu zaniká-li právo, zanikne koncem toho dne (to znamená ve 24:00 hodin).

To znamená, že pokud jste v pracovním poměru jako zaměstnanci na dobu určitou, která trvá od 1. 1. do 31. 5., kde je nepřetržitý provoz, může vám být práce přidělena nejdříve 1. 1. od 0:00 (resp. 0:00:01) a vaše poslední směna musí skončit do 24:00 dne 31. 5.

Má-li se právo vykonat nebo povinnost splnit v určitý den nebo do určitého dne, vyžaduje se, aby se tak stalo v „obvyklou denní dobu“, ledaže něco jiného plyne ze zvyklostí, ze zavedené praxe stran, popřípadě ze zvláštních okolností případu (§ 602 NOZ).

Pokud chcete reklamovat lednici v obchodě v poslední den lhůty - musíte to stihnout do konce otevírací doby prodejny (např. do 18hodin).

Obdobně tomu bude i tehdy, pokud kupujete ledničku od svého souseda a dohodli jste se pouze, že mu kupní cenu uhradíte určitého dne (hodina dohodnuta nebyla). Ačkoli zákon nevymezuje, co se rozumí obvyklou denní dobou, tak 23:00 to již zpravidla nebude.

Pokud se však se sousedem, kterému platíte osobně v hotovosti nájemné, předem domluvíte, že mu budete nájemné nosit po odpolední směně, tj. ve 22:30, případně to tak děláte každý měsíc, pak je to v pořádku.

Dělení lhůt

Lhůty můžeme dále členit podle různých kritérií, rozlišujeme zejména lhůty:

- hmotněprávní a procesněprávní
- objektivní a subjektivní
- promlčecí a prekluzivní

Hmotněprávní a procesní lhůty

Rozlišování hmotněprávních lhůt (uplatňují se například při jednání smluvních stran) a procesních lhůt (uplatňují se v soudním řízení) má značný význam.

V případě hmotněprávní lhůty je nutné právní jednání učinit nejpozději posledního dne lhůty přímo vůči konkrétnímu subjektu (např. straně smlouvy).

Například pokud chcete uplatnit vady spotřebního zboží v záruční lhůtě, musíte tuto reklamaci provést nejpozději poslední den lhůty osobně v prodejně anebo reklamaci prodávajícímu zaslat poštou tak, aby mu zásilka byla doručena nejpozději poslední den lhůty.

Oproti tomu procesní lhůty jsou zachovány, pokud je v poslední den lhůty procesní úkon (např. odvolání) předán k poštovní přepravě (to znamená, že soud bude vycházet z data odeslání zásilky).

Lhůty objektivní a subjektivní

Objektivní a subjektivní lhůty se odlišují na základě toho, zda se odvíjí od okamžiku, kdy k určité události došlo (např. *kdy vznikla škoda*) anebo kdy se o určité právní skutečnosti daný subjekt dozvěděl (např. *kdy se poškozený dozvěděl o vzniku škody*). Zpravidla se tyto lhůty využívají v kombinaci.

Příkladem může být promlčecí lhůta pro uplatnění nároku na náhradu škody. Právo se promlčuje nejpozději za 10 let ode dne vzniku škody a za 3 roky ode dne, kdy se o ní poškozený dozvěděl (uplynutím té ze lhůt, která uplyne dříve). Může se stát, že o vzniklé škodě se člověk dozví až po uplynutí 8 let od chvíle, kdy k jejímu vzniku došlo. V takovém případě uplyne právo uplatnit nárok na její náhradu uplynutím desetileté objektivní lhůty. Pokud se však člověk o vzniku škody dozví vzápětí po jejím vzniku, promlčí se právo uplynutím subjektivní promlčecí lhůty.

Lhůty promlčecí a prekluzivní

Dělení lhůt na promlčecí a prekluzivní se odvíjí od následku, který je s marným uplynutím lhůty spojen. Marné uplynutí propadné, tj. prekluzivní lhůty znamená, že právo zaniká. Pokud přesto bude strana i po uplynutí lhůty plnit, dochází na druhé straně k bezdůvodnému obohacení. Prekluzi zkoumá soud (i jiné úřady) z úřední povinnosti, druhá strana ji nemusí nijak namítat.

Například lhůty pro vyměření daně jsou prekluzivní, tj. pokud správce daně nevyměří, příp. nedoměří daň ve lhůtě, zaniká jeho právo tuto daň vyměřit později. Pokud by tak přeci učinil a plátce daně by mu takto (po lhůtě) vyměřenou daň zaplatil, jednalo by se o bezdůvodné obohacení.

Následek v případě marného uplynutí promlčecí lhůty není tak striktní - nedochází k zániku práva, ale k zániku nároku, resp. se právo stává podmíněným. Soud tak právo přizná,

nenamítne-li druhá strana promlčení, sám nezjišťuje, zda k promlčení došlo či nikoli. Plnění z promlčeného závazku je řádným plněním, nikoli bezdůvodným obohacením.

Například právo domáhat se plnění ze smlouvy se promlčuje ve lhůtě tří let. Pokud je podána žaloba po této lhůtě, soud může právo přiznat, pokud žalovaný promlčení z nějakého důvodu nenamítne (např. si jej není vědom).

Následky uplynutí dob a lhůt

Následky uplynutí dob a lhůt se mohou různit - ostatně mnohé z nich již byly zmíněny - například to, že uplynutím stanovené doby může dojít ke **vzniku, změně nebo zániku práv či povinností**.

Po uplynutí dohodnuté doby plnění dochází k **prodlení dlužníka nebo věřitele**, které může vyústit za určitých okolností v odstoupení od smlouvy věřitelem, případně má tento věřitel právo požadovat vedle dohodnutého plnění také úroky z prodlení.

K prodlení dochází například tehdy, pokud kupující nezaplatí řádně a včas kupní cenu za předmět koupě (např. automobil) včas. Prodávající potom může podat žalobu na zaplacení kupní ceny proti kupujícímu a domáhat se rovněž zaplacení úroků z prodlení.

Do prodlení se však může dostat i věřitel, pokud nepřijme včas řádně nabídnuté plnění. Po dobu prodlení věřitele potom nemůže nastat prodlení dlužníka, tudíž nemusí za tuto dobu platit úroky z prodlení.

Například pokud je sjednáno, že má kupující uhradit prodávajícímu kupní cenu za motocykl osobně v hotovosti u něho doma, ale prodávající se doma nevyskytuje (např. odjel na zahraniční dovolenou), potom se kupující nemůže dostat do prodlení. Pokud by jej po návratu tedy prodávající zažaloval a požadoval úroky z prodlení, neměl by na jejich zaplacení nárok.

Jak již bylo uvedeno výše, následkem uplynutí promlčecí lhůty, je **promlčení práva**, tj. nikoli jeho zánik, nýbrž jeho „oslabení“. Promlčují se všechna práva majetková (s výjimkou vlastnického práva, práva domáhat se rozdělení společné věci, atp.), naopak osobnostní práva se nepromlčují (právo na odčinění újmy na těchto právech se však promlčuje).

Základní subjektivní promlčecí lhůta je tříletá (§ 629 NOZ), pro majetková práva je dán rámec objektivní lhůty desetileté (není-li v zákoně stanoveno jinak). Strany si však mohou ujednat kratší nebo delší promlčecí lhůtu než stanoví zákon (minimálně 1 rok a nejdéle 15 let), k dohodě se však nepřihlíží, je-li ujednána v neprospěch slabší strany (např. spotřebitele).

Promlčecí lhůta buď počíná běžet okamžikem, kdy mohlo být právo poprvé uplatněno u orgánu veřejné moci (u soudu), případně, kdy bylo uplatněno u osoby, u které musí být uplatněno před tím, než se člověk obrátí na soud.

Lhůty a doby se také mohou stavět, což znamená, že po určitou dobu neběží, a po té, co pomine důvod pro zastavení, pokračují dál tam, kde se zastavily.

Příkladem je stavění promlčecí doby zahájením řízení o žalobě.

Dále může dojít k přerušení (přetržení) lhůty a doby, což znamená, že lhůta nebo doba se z určitého důvodu zastaví, a začnou běžet celé od začátku.

Vydržení

S plynutím doby může být spojena i nabytí vlastnického práva tzv. „vydržením“ (§ 1086 a násl. NOZ). K řádnému vydržení dojde tehdy, pokud poctivý držitel vykonává bez přerušení vlastnické právo k věcem movitým po dobu 3let, v případě nemovitostí potom 10let (musí být dána pravost držby a právní důvod držby, viz § 1086 a násl. NOZ).

V případě, že osoba neprokáže právní důvod, na kterém se jeho držba zakládá, k vydržení může dojít také, ale musí uplynout dvojnásobně dlouhá doba (toto platí pouze za předpokladu, že se neprokáže nepoctivý úmysl).